

Nina Obuljen Koržinek

MINISTRICA KULTURE

Oštećena baština će se obnoviti brzo, no ne i crkve. Ti radovi će trajati godinama

Što se tiče uvođenja digitalnog poreza, mislim da je sigurno da ćemo svi ići u istom smjeru, međutim, važno je da se takve odluke dogovore na međunarodnoj razini, onda je i svakoj pojedinoj državi lakše

✎ Mirjana Dugandžija ✎ Marko Todorov/Hanza Media

Kao da globalna financijska i društvena kriza koju je najavio koronavirus nije dovoljna, Zagreb i okoliš je prije mjesec i nešto pogodio potres – još se ni-je smirio – teško oštećeni povijesni jezgri grada: stanove pod kulturnom zaštitom i velika kulturna dobra. I dok su neke obitelji morale iseliti iz svoga doma, a oštećeni kulturni objekti neće otvoriti vrata ni kada to pandemija dopusti, o svemu tome razgovarali smo s ministricom kulture Ninom Obuljen Koržinek. A koliko god rane bile teške, čini se, barem u ovom trenutku, lakše će zacijeliti od onih koje su virus i potres nanijeli živoj, institucionalnoj i izvaninstitucionalnoj kulturi, bolje rečeno umjetnicima koji je stvaraju.

■ O potresu u Zagrebu i posljedicama govori se mnogo. Što Ministarstvo kulture radi u sanaciji?

– Mi smo već na dan potresa imali prvi sastanak s Gradskim zavodom za zaštitu spomenika kulture. I ta se uska suradnja nastavlja sve ove tjedne. U ovoj prvoj fazi postupili smo kako je struka u Hrvatskoj postupala i ranije, nakon potresa ili poslijeratne obnove – utvrdili najkritičnija oštećenja na kulturnoj

baštini, i tamo gdje se može intervenirati hitnim, manjim zahvatima, da ne bi došlo do daljnjeg urušavanja. U prvom redu to su velike zgrade. Muzej za umjetnost i obrt, Povijesni muzej... Paralelno, poduzeli smo i hitne evakuacije umjetnina, a evakuirane su i neke crkve. U dva tjedna nakon potresa razradili smo preciznu metodologiju za popisivanje štete. Ponovo, krenuli smo od onoga što smo naučili u Hrvatskoj, ali i u suradnji sa stranim stručnjacima ugradili najnovije pristupe razmišljanja o kasnijoj protupotresnoj sanaciji. Imamo desetak timova, a u sljedećih mjesecima dana pridružit će nam se i dio konzervatora iz drugih dijelova Hrvatske. Bez tog prvog koraka popisivanja štete ne može se dalje. Nakon toga, u suradnji s drugima, Gradom Zagrebom, Ministarstvom graditeljstva, svima koji su to za zaduženi, treba izraditi brzu procjenu štete, ona će biti preliminarna sve do izrade pojedinačnih projekata obnove.

■ Može li se sada reći neka preliminarna brojka?

– Nikako. To je besporedno licitiranje. Radi se o milijardama. Kad pogledate samo katedralu, crkve, velike javne prostore, fakultete... to može biti milijardi šteta na objektima koji nisu pojedinačno zaštićeni, nego su

dio povijesno-kulturne cjeline. Mi ćemo u rokovima koje smo si zadali napraviti preliminarnu procjenu, kako bi se mogla pripremiti dokumentacija za moguće financiranje.

■ Glavni problem bit će EU?

– Ona će to biti sigurno. Već su počeli pregovori sa Svjetskom bankom za zajam. Što se tiče kulture i kulturne baštine prepoznati smo kao državu i struku koja je nakon svake krize po naprvisim standardima obnavljala svoju kulturnu baštinu. Podsjećam da je obnova Dubrovnika od strane UNESCO-a ocijenjena kao najbolja poslijeratna obnova na svijetu. I to će nam olakšati dobivanje novca.

■ Je li moguće uspoređivati obnovu Dubrovnika poslije potresa 1979. i Zagreba?

– Po tipu arhitekture, veličini grada, dakle u brojevima nije... No, po principu – da. Dubrovački je prostor bio mnogo manji, puno je manji broj kuća i pogodnih osoba, no pristup koji je tada usvojen pokazao se jako dobrim. S jedne strane naglasak je bio na što bržem zbrinjavanju ljudi, osiguravanju zamjenskog smještaja, a paralelno s tim osnovan je Zavod za obnovu Dubrovnika koji je prošle godine proslavio 40 godina. On je postao središnje mjesto obnove gdje se zajedno s inženjerskom strukom razvijala metodologija ne samo kako bi se zgrade

obnovile, nego i protupotresno ojačale. I taj proces asozimične sanacije u Dubrovniku traje i danas, 40 godina nakon potresa, svake godine se odabiru jedan ili dva bloka i oni, i danas, prolaze taj proces protupotresnog ojačanja. Budući da je Zagreb trunsko područje, sasvim je jasno da obnova povijesne jezgre mora, s jedne strane, očuvati jedinstvenu i atraktivnu ambijentalnost, s druge, primjenom suvremenih metodologija, što više zgrada protupotresno ojačati.

■ Koliko će biti potrebno vremena da se dobije kompletan uvid u stanje?

– Ja bih rekla da ćemo mi do sredine svibnja imati konačan popis. To se odnosi na pojedinačno zaštićena kulturna dobra – javne zgrade, palače, crkve, muzeje, ali i pojedinačno zaštićene objekte koji su u cijelosti stambeni. Nekima upravlja država, nekima upravlja grad, i tu nam nije važno vlasništvo, nego spomenička vrijednost – najvažniji su, naravno, u ovom procesu statičari i konstruktori koji daju konačno mišljenje o samoj strukturi zgrade.

– Prije obnove trebalo je izraditi posebne projekte i formirati posebne ekspertne timove povjesničara umjetnosti, arhitekata i drugih stručnjaka koji će promišljati obnovu. Paralelno će se za zgrade koje nisu pojedinačno zaštićene izraditi smjernice za obnovu, koje će onda služiti onima koji budu obnavljali svoju zgradu ne samo da je obnove, nego da bude podignuta na viši stupanj zaštite od potresa.

■ O čemu će ovisiti što će biti prvo na redu?

– O tome kolika ćemo sredstva imati na raspolaganju. Neće se sve centralizirano obavljati s jednog mjesta, poduzet će nešto i vlasnici, neki su već počeli raditi projekte. Kod dijela javnih zgrada koje su osigurane već postoje neka financijska sredstva koja omogućuju da se odmah počne s radovima. Veliki posao, ali jedan od obnovaćih će se relativno brzo, znači – kroz nekoliko godina. A nekim spomenicima velikog volumena poput katedrale, Sv. Katarine, drugih crkava, Franjevačkog samostana, obnova će trajati puno duže.

■ S obzirom na to da nisu

U novoj normalnosti najpogodniji sektor bit će izvedbene umjetnosti, neizvjesno je koliko će vremena trebati da se vratimo u kazališta, na koncerte, ali i u kinodvorane...

privaćeni neki prijedlozi koji se sućili da se tornjevi katedrale ne obnavljaju odmah, nego pričeka još nekoliko mjeseci, recimo, kad se svim posradima građanima osigura krov nad glavom, što ima svoj rezon... kako će to financiranje izgledati? Sigurno će tu sudjelovati i sama crkva, bit će donacija... – Baš je neki dan dr. Damjanović s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta uzeo primjer katedrale i rekao da su neki od organizatora i na njima obnova nikad ne prestaje. U neke spomenike koji su tog obujma, složenosti, različitosti tipova pokretnih i nepokretnih zdeničica, neprestano morate ulagati, tu nema ni početka ni kraja, a ovo je sad situacija. Sigurno je da će tu sudjelovati i vlasnici, javna sredstva, i sredstva EU, izajma... Mnogi takvi projekti imaju donatore, i javne i one koji ne žele da im se spomine ime... –

■ Sredstva za ostale oštećene objekte?

– Bit će velika, zasad ne znamo kolika. Kriza će zahvatiti cijeli svijet, a da nije toga, sigurno bismo mi već imali mnogo više pomoći, i financijskih i stručnih. S druge strane, Zagreb je naš glavni grad, naš najveći grad, međutim, Zagreb je grad srednje veličine, i koliko god su razmjerni zahtjevi za nas veliki, sigurno sam na čemu način šteto iz fondova

EU, što zajmno, da ga obnovimo. Hrvatska je tako pristupila i poslijeratnoj obnovi, i to je bio jedan od pokretača gospodarstva, angažiran je graditeljski sektor, restoratori, konzervatori... Tako će biti i sada, koliko god ćemo se morati zadužiti, ovaj proces ne smijemo gledati samo kao trošak, nego ulaganje.

■ Koje su to punde koje imamo?

– Zahvalila bi svojim kolegama ministri-ima koji su se javili već prvih dana nakon potresa i ponudili stručnu pomoć. UNESCO nam je ponudio financijsku pomoć, World Monuments Fund, Europska investicijska banka putem udruge Europa Nostra isto tako. U odnosu na potrebna sredstva, to su simbolične donacije, ali za nas jako važne, jer nam pokazuju da se i u ovom vremenu kada smo svi nekako povučeni u svoje nacionalne granice solidarnost nije izgubila.

■ U izradi je novi Zakon o obnovi. Čini mi se da Ministarstvo kulture nije dovoljno u njemu prisutno, Ministarstvo graditeljstva dominira, ciljevi jednog i drugog nisu nužno isti.

– Zakon je još uvijek u izradi, a počeo se raditi tjedan dana nakon potresa. Mi o njemu razgovaramo, kao i drugi zainteresirani. Proces koordinira potpredsjednik Vlade Predrag Strotar, a zakon će se uputiti u proceduru kada budemo sigurni da imamo koncept koji je prihvatljiv svima koji će sudjelovati u obnovi. Pitanje je odabira modela, što treba biti posebno definirano ovim zakonom, a gdje se možemo osloniti na postojeći zakonodavni okvir?

– Što se tiče zaštite kulturnih dobara, mi imamo i odgovarajući zakonodavni okvir i svoje iskustvo, metode i pristupe i bez obzira kakav zakon bude na kraju – mi ćemo se, što se tiče zaštićene povijesne cjeline, držati onih principa i uzasa koji smo se držali uvijek dosad. I po čemu su naši stručnjaci priznati i prepoznati u Europi. Njima ćemo se ulupati u izazov obnove Zagreba.

■ Nije manji izazov, ako nije i veći, živa kultura. Knjiga, kazalište, likovne umjetnosti... Tko je najpogodniji?

– Teško je reći, u ovoj prvoj fazi ja bih rekla da su svi jednako pogodeni. Kako se množe projekcije kako će izgledati naš život u 'novoj normalnosti', mislim da će najpogodniji biti sektor izvedbenih umjetnosti, neizvjesno je koliko će vremena trebati da se vratimo u kazališta, na koncerte, ali i u kinodvorane... u velikim brojevima.

■ Nije manji izazov, ako nije i veći, živa kultura. Knjiga, kazalište, likovne umjetnosti... Tko je najpogodniji?

– Teško je reći, u ovoj prvoj fazi ja bih rekla da su svi jednako pogodeni. Kako se množe projekcije kako će izgledati naš život u 'novoj normalnosti', mislim da će najpogodniji biti sektor izvedbenih umjetnosti, neizvjesno je koliko će vremena trebati da se vratimo u kazališta, na koncerte, ali i u kinodvorane... u velikim brojevima.

■ Koliko sam razgovarala s kazalištarima, oni računaju da bi u rujnu mogli početi s radom. Preoptimistično?

– Vlada od početka stavila zdravlje i živote ljudi na prvo mjesto i sve odluke koje smo donosili, donosili smo kako bismo izbjegli talijanski ili španjolski scenarij. U tome smo bili uspješni. Nastavimo li biti disciplinirani, bez obzira na to koliko dugo živjeti u toj disciplini, imat ćemo bolje predujete za kasniji normalan život. Zato je važno da budemo strpljivi. Odlukom Vlade omogućili smo otvaranje knjižara, antikvarijata, prodajnih galerija, muzeja, arhiva i knjižnica od sljedećeg jutra. Još su uvijek zabranjena okupljanja na ne razgovarano o otvaranju kazališta ili koncertnih dvorana, ali posebnim uputama sugeriše čemu kako se mogu održavati pokusi ili kako se mogu pokrenuti snimanja. U određenim manjim formatima, na otvorenom, očigledno da će se morati realizirati i neki drugi programi. Ali idemo korak po korak. Najvažnije je zdravlje da ne ugrozimo povoljnu epidemiološku situaciju koju je zaslug svih nas.

■ Pa onda svo pitanje, istog koje sam postavila i prethodnom sugovorniku, zgrada HNK ima jako stisnut prostor za publiku, kao i za orkestar, a to je u pitanju opera, i 70-ak članova zbor. Stvar se čini beznadnom. Kako tu vratiti publiku, ili postići novu normalnost?

– Mogu samo reći – vidjet ćemo. Ne znamo kako će se situacija s ovom bolešću razvijati. Najbolje se namo pitanje u Hrvatskoj. Prije dva tjedna sazvala sam sastanak ministara kulture EU i to me samo razgovaralo... ➔ nastavak na sljedećoj stranici

■ Što su oni rekli?

- Svi o tome razmišljamo. Ovaj tjedan održana je i velika globalna debata ministara kulture u organizaciji UNESCO-a o mjerama koje smo poduzeli u svojim državama. Polako se počinju raditi projekcije, ali stvarno je u ovom trenutku prerano za precizne scenarije. Pesimisti kažu da se do 2021. u jednom dijelu izvedbenih umjetnosti nećemo vratiti normalnom funkcioniranju, optimističniji kažu da ćemo, uspijemo li suzbiti epidemiju, moći, uz neka ograničenja, o povratku razmišljati mnogo ranije.

■ **A moramo razmišljati i o drugim oblicima, npr. online, kako ti sadržaji mogu doći do publike. Koliko god to nama u nekim godinama i s nekim navikama bilo i nerazumljivo i nemilo.**

- Da. Danas se puno sadržaja dijeli online, međutim, online se nude sadržaji koji su proizvedeni za živi doživljaj... U redu, i to je pozitivno, međutim, mi ćemo morati osmišljavati sadržaje stvorene da se u njima sudjeluje virtualno.

Kulturni i kreativni sektor je po samom imenu onaj koji vuče naprijed. Već su se mnogi kreativni sadržaji, iznimno zanimljivi, pojavili online. A mi u ovoj situaciji moramo biti odgovorni, strpljivi, pokušati pomoći najpogođenijima, da tu krizu prežive, i razmišljati o scenarijima nakon popuštanja, ili

ulaska u 'novu normalnost', ili povratka u 'normalnost' koja će, po svemu sudeći, pričekati lijek ili cjepivo.

“

Ubrzano pripremamo natječaj za online kulturu, kako bismo one koji svoje sadržaje dijele besplatno honorirali. Zbog krize će doći do smanjenja već planiranih sredstava

■ **Hoće li Ministarstvo i dalje moći dobivati jedan posto iz proračuna? Što ćete vi poduzeti da tako ostane?**

- Ovo su situacije kad se sve resetira. Ponosna sam što smo u mandatu naše Vlade uspjeli podignuti taj sramotni postotak od 0,56 na 1 posto proračuna za kulturu. Kako će biti nagodinu, ne znam. U trenutku kad birate između zaštitne opreme i nekog drugog troška, samorazumljivo je na što će novac ići, a uz medicinsku opremu to su i mjere za očuvanje zaposlenosti, pomoć socijalno ugroženima, mirovine...

Vlada je u ovoj situaciji odlučila štititi zaposlenost, jer to je jedini način da gospodarstvo ponovo počne funkcionirati nakon krize. Naravno, kulturne i kreativne industrije velik su doprinos bruto domaćem proizvodu, međutim u ovoj situaciji baš one djelatnosti koje su izrazito tržišno orijentirane u cijelosti su zaustavljene. Dakle, filmska proizvodnja, veliki glazbeni festivali, sva područja gdje se na malo uloženoj javnoj novca stvara velika dodana vrijednost, upravo su ona najviše stradala, ako tako možemo reći.

■ **Veliki ljetni festivali, Dubrovačke ljetne igre, Splitsko ljeto, ostali ljetni festivali...**

- Prerano je reći... Kako kažu naši kolege iz Stožera, 'sljedeća dva tjedna su ključna'. Imamo različite modele i projekcije. Sigurno je da se festivali, ako ih i bude, neće odvijati na način kako su planirani. Naša smjernica jest da se sredstva koja su za njih predviđena usmjere tako da što više angažiraju hrvatske umjetnike.

■ **Traje natječaj za otkup knjiga za knjižnice. Hoće li se u sektoru knjige, koji je ionako svako malo u krizi, moći računati na isti novac kao prije?**

- Mi smo se na početku mandata suočili s velikom krizom zbog stečaja Algoritma, i brzim intervencijom i ciljanim financiranjem spasili sektor. Nastojimo da se nastave sve te aktivnosti, i potpore za izdavanje knjiga,

i stipendije autorima, i otkup za knjižnice...

Velik je javni novac u cijelom tom lancu proizvodnje knjige, i tu sigurno možemo stabilnom podrškom osigurati da ne dođe do veće krize.

■ **Stabilnost javnog novca za knjigu nije upitna?**

- Sigurno ćemo se oko toga truditi. Ove godine svakako, a tako ćemo planirati i za dalje.

■ **Nezavisna kultura?**

- Već u prvom paketu Vladinih mjera donijeli smo neke odluke koje se odnose na kulturu, prvo, da se i umjetničke organizacije, ali i samostalni umjetnici i novinari mogu prijaviti na mjere Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - oni, koji su samozaposleni. Paralelno s tim pokrenuli smo poseban komplementarni poziv za umjetnike koji su samozaposleni, a kojima država osigurava plaćanje obveznih doprinosa, to je nešto više od 1300 umjetnika. Paralelno s time, a što je možda i najvažnije, donijela sam odluku da se sva programska sredstva koja smo kroz prva tri mjeseca 2020. godine uplatili za razne programe, manifestacije, pripreme produkcija, a koji su odgođeni ili otkazani, mogu koristiti kako bi se honorirali u prvom redu honorarci, freelanceri, dakle oni koji nemaju nikakav drugi izvor prihoda.

Ubrzano pripremamo natječaj za online kulturu, kako bismo one koji sad svoje sadržaje dijele besplatno honorirali. I u ovom trenutku, kad usporedim što rade druge države, a što radi Hrvatska, mislim da smo na istom tragu. Kako vrijeme bude odmicalo vidjet ćemo gdje su najveće poteškoće. Zbog krize će doći do rebalansa proračuna, smanjenja već planiranih sredstava, i vrlo ćemo pažljivo donositi odluke kamo ćemo ići s dodatnim potporama.

■ **Veliki je broj, posebno mladih, umjetnika koji žive od honorara do honorara...**

- Razrađujemo model da njima pomognemo. Njih je jako teško prepoznati u sustavu, postaviti kriterije, i tu se stvarno zahvaljujem svim drugima koje su s nama u komunikaciji i koje nam pomažu. Ponavljam, odluka o odgodu rokova za izvršenje programa, i odobrenje za isplatu honorara za već odobrena programska sredstva je omogućila da se rade isplate baš prema ljudima koji su freelanceri i honorarci.

■ **Može li se očekivati da se hrvatski mediji naplate od Facebooka i Googlea? Pitanje se, naravno, tiče Zakona o autorskom pravu, i novca koji velike platforme poput FB-a i Googlea ubiru od oglašavanja, objavljujući sadržaje (i) novinskih izdavača. Koji, dakle, uopće nisu njihovi.**

- E, to je sad jedna velika rasprava. Državni zavod za intelektualno vlasništvo je prije desetak dana stavio na javnu raspravu novi Zakon o autorskom pravu, posvećen upravo reguliranju autorskih prava na internetu, dakle u digitalnom okruženju. Mislim da smo napravili neke iskorake u zaštiti naših autora, izvođača, pa i izdavača i novinara u digitalnom okruženju. To je jedna globalna rasprava, znate da je Francuska prva usvojila zakon koji nije uspjela do kraja implementirati.

■ **Posljednjih se dana piše o čvrstim odlukama u Australiji oko naplate digitalnog poreza.**

- Mislim da je sigurno da ćemo svi ići u istom smjeru, međutim, važno je da se takve odluke dogovore na međunarodnoj razini, onda je i svakoj pojedinoj državi lakše. Za nas je princip da su autori, stvaratelji sadržaja, posebno izvođači u glazbi, oni koji su najfragilniji, jer na dijeljenju i komercijalizaciji njihova sadržaja velike platforme ostvaruju goleme prihode bilo naplatom, bilo oglašavanjem.

■ **Susreli ste se i s predstavnicima Sindikata novinara i Hrvatskog novinarskog društva, što ste se dogovorili?**

- Već je niz usvojenih mjera Vlade za pomoć gospodarstvu koje se odnose i na medije. Istovremeno Agencija za elektroničke medije pokrenula je dodatne mehanizme pomoći, smanjene su neke naknade, a s predstavnicima novinarskih udruga razgovaramo o potpori samostalnim novinarima po sličnom modelu kakav razrađujemo za samostalne umjetnike koji nemaju reguliran status.